

LITERKA

Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě

Červen/2024

Milí čtenáři Literky,

„prožíváme-li delší dobu idylu, přestaneme ji vnímat a osud by nám prokázal neocenitelnou službu, kdyby nás popadl za límec a vyhodil dočasně na mráz. Pak bychom nevzpomínali na to, že kamna trochu kouřila, nýbrž na to, že hrála.“ Tento slavný citát doktora Vlacha z neméně slavného románu Zdeňka Jirotky *Saturnin* mne napadl, když jsem se dozvěděl, že počínaje červencem bude na půl roku uzavřen tzv. Pitrův most spojující benediktinský klášter s Rajhradem. Most totiž fungoval dlouhá léta trochu jako kouřící kamna: byl příliš úzký, zalátaný, vznikaly na něm dopravní kolize, avšak navzdory tomu jej bylo možné spolehlivě používat. Nyní tedy, po více než 250 letech věrné služby, jej čeká generální oprava, k níž existuje mnoho dobrých důvodů. Nejde pouze o jeho havarijní stav, ale především také o skutečnost, že se jedná o důležitou technickou památku: most nechal zbudovat rajhradský probošt Bonaventura Pitr v roce 1760, architektem byl stavební inženýr Josef Anneis, jehož do Rajhradu přivedlo projektování tereziánských silnic a který se poté podílel i na řadě dalších úkolů, jež od Pitra dostával, například na projektování parku v blízkosti kláštera. V případě muzejní instituce usilující o co nejsnazší dostupnost se ovšem dopravní komplikace související s opravou blíží příslovečnému vyhození na mráz, nezbývá tedy než doufat, že nám navzdory objížďkám zachováte přízeň a naleznete k nám cestu. My se budeme snažit, abyste k tomu měli důvod. Tématu věnujeme i jeden článek červnové Literky a učiníme stejně i v budoucnu, pokud se objeví nějaká aktualizace.

Krásné léto přeje Jiří David

VERŠE MĚSÍCE ČERVNA

STARÝ NÁLEZ

Ludvík Kundera

melancholie cizích letišť
v polích daleko za městy
kde jediným kmitočtem šumí
nedefinovatelný čas
kde plavným krokem plují
plavé ženy
kde za skleněnými stěnami
se snášejí
elegantní nestvůry
s duněním dávných náletů

3 OTÁZKY PRO JANU KOLÁŘOVOU

V Památníku se na začátku června uskutečnila Vaše přednáška věnovaná osobnosti Jiřího Bartholda Pontana. V jaké souvislosti jste se o něj začala podrobněji zajímat?

V rámci svého odborného zájmu o latinskou poezii raného novověku jsem se nejprve setkávala s jednotlivými Pontanovými básněmi, které dedikoval jiným autorům při různých příležitostech (sňatky, úmrtí v rodině apod.). Záhy jsem zjistila, že jeho příležitostná poezie je pouze částí jeho rozsáhlého díla, které zahrnuje celou škálu žánrů. Významná a literárně zdařilá je jeho duchovní poezie věnovaná různým světcům, básnická skladba na oslavu rodného Mostu, ale také například jeho kázání. Jedná se o velmi zajímavého autora, který si badatelskou pozornost určitě zaslouží.

Kdybyste v ideálním světě mohla připravit edici jakéhokoli literárního díla, které by to bylo a proč?

Z hlediska svého zaměření určitě pociťuji velký editorský dluh právě v latinské humanistické poezii, kde je samozřejmě nezbytné texty pro vydání také přeložit. Líbilo by se mi připravit výbor z Pontanovy poezie, koncipovaný třeba podobně, jako je edice *Proměny osudu*, která představuje českému čtenáři dílo Alžběty Johanny Westonie. Pokud jde o česky psanou literaturu, ta je poměrně dobře edičně zpracována a zejména díky České knižnici se daří vydávat důležitá díla starší literatury i v moderních edicích, letos se například připravuje *Dalimilova kronika*.

Kterou knihu ze staročeské literatury byste doporučila laickým čtenářům?

Mohu-li soudit podle své učitelské zkušenosti, tak i dnešního čtenáře dokážou zaujmout některá cestopisná díla, například staročeská verze Mandevillova cestopisu nebo vyprávění o cestě do Palestiny, které napsal Martin Kabátník či Oldřich Prefát z Vlkanova v 16. století. A živé a vtipné jsou třeba i adaptace Boccacciových novel z pera Hynka z Poděbrad.

Mgr. Jana Kolářová, Ph.D., bohemistka a literární historička. Vystudovala obor česká a latinská filologie, působí na Katedře bohemistiky Univerzity Palackého v Olomouci, kde vyučuje starší českou literaturu a dějiny knižní kultury. Ve své odborné činnosti se dlouhodobě zabývá především literaturou raného novověku.

JIŘÍ BARTHOLD PONTANUS Z BREITENBERKA (ASI 1550 MOST – 20. 2. 1614 PRAHA)

Narodil se v Mostě, kde také získal první vzdělání a zájem o historii. Svému rodnému městu později věnoval oslavnou básnickou skladbu *Bruxia Bohemiae delineata carmine...* (1593). Postupně navštěvoval školy v Plzni, v Horšovském Týně a od roku 1573 se stal studentem bohosloví na jezuitské akademii v Praze. Po čtyřech letech své studium přerušil a přijal nabídku opata premonstrátského kláštera Sebastiana Freytaga z Čepirohu, aby v nově založeném kněžském semináři

ř v Louce u Znojma vyučoval základy gramatiky, logiky a poetiky. Do Prahy se vrátil v roce 1580, o rok později se stal tajemníkem pražského arcibiskupa Martina Medka, bývalého spolužáka, a po dokončení studia získal titul bakaláře. Byl jmenován kanovníkem vyšehradským i metropolitním, v roce 1583 byl vysvěcen na kněze a ve své církevní kariéře postupně dosáhl až na post generálního vikáře, tedy nejbližšího spolupracovníka arcibiskupa. Získal si také přízeň císaře Maxmiliána II. i Rudolfa II., který mu roku 1586 udělil titul poeta laureatus a o dva roky později jej povýšil do šlechtického stavu. Vedle svých povinností spojených s vykonáváním úřadů se zabýval také literární a vědeckou činností. Básnické tvorbě, v níž převažuje příležitostná poezie, se věnoval už jako student a první básně adresoval svým učitelům a církevním hodnostářům. Svá díla psal převážně latinsky a německy, v menší míře česky. Z let 1572–1587 se dochovaly tři rukopisné sborníky, z nichž po roce 1580 postupně sestavil a vydal několik sbírek. Pontanovu tvorbu pochvalně hodnotili jeho současníci, např. Jan Campanus, Pavel z Jizbice, Matyáš Zuber či Westonia. Podstatná část rozsáhlého Pontanova díla je spojena s dráhou duchovního, ať už se jedná o sbírky kázání, modlitební knihy či hagiografii. Vedle legend věnovaných tradičním zemským patronům vytvořil rovněž legendy českých nekanonizovaných světců, např. bl. Anežky, bl. Zdislavy, bl. Hroznaty či sv. Jana Nepomuckého, k jehož kultu významně přispěl. Završením Pontanových snah se stalo historiografické dílo *Bohemia pia* (1608), v němž se věnoval světcům, panovníkům a církevním hodnostářům v českých dějinách, a stal se tak předchůdcem barokních historiků Bohuslava Balbína, Jiřího Crugeria či Tomáše Pešiny z Čechorodu. (ap)

TVÁŘE MUKLOVSKÉHO VATIKÁNU

Muklovský Vatikán je vzpomínkový text sepsaný Josefem Petrem Ondokem, katolickým knězem vězněným v letech 1951–1963, a vydaný péčí nakladatelství CDK v roce 2022. Autor se ve svých pamětech vrací k letům stráveným postupně na Mírově, v Jáchymově, Leopoldově a ve Valdicích, navzdory tíživé situaci však jeho text vyniká nadhledem, smyslem pro humor a důrazem na líčení četných setkání a navázaných přátelství s obdobně postihovanými osobnostmi. Díky tomuto akcentu jde o svědectví prosycené nadějí a pozitivním poselstvím, aniž by však bylo relativizováno zlo, které jejich osudy propojilo. Textem *Muklovský Vatikán* se nechala inspirovat výtvarnice Claudi Ondok, vlastním jménem Barbora Pavelková, která od J. P. Ondoka převzala i část svého pseudonymu. Autorka vytvořila cyklus portrétů perzekuovaných katolických osobností a vtiskla mu název *Tváře muklovského Vatikánu*. V paralele s Ondokovým textem obrazy vynikají barevností, expresivitou a citem pro osobitost portrétovaného člověka. Setkat se lze například s portréty A. Opaska, R. Vackové, A. Kajpra, J. Zvěřiny, J. Rybáře, F. Lízny, V. Renče nebo J. Zahradníčka. Nyní je tento cyklus k vidění v refektáři rajhradského kláštera, výstava potrvá do 29. září 2024.

(jd)

MOJE MÍSTA

Slavnostní zakončení 18. ročníku literární soutěže pro mládež se uskutečnilo ve středu 19. června 2024 v Památníku písemnictví na Moravě v Rajhradě. Ceny za nejlepší literární texty na téma *Moje místa* si převzaly soutěžící z Brna – Ester Chalupníčková a Barbora Špalková. Jejich příběhy *Tunel* a *Domov je*

tam, kde ti rozumějí uspěly mezi více než dvěma stovkami soutěžních příspěvků z celé republiky. Deset autorů, jejichž texty odborná porota nominovala do finále, se do soutěže přihlásilo z Brna, Zlína, Břeclavi, Opavy, Ostravy a z Vodňan. Oceněným soutěžícím předal ceny Jiří Němec, předseda výboru pro životní prostředí a kulturu Jihomoravského kraje. V první kategorii (11–15 let) cenu za druhé místo získala Katka Toncarová za text *Proč tu jsi?* a třetí se umístila Sofie Gergelová s textem *Moje místa*. Čestná uznání si odnesly Eliška Stejskalová a Marie Janeková. Ve druhé kategorii (16–19 let) porota čestným uznáním ocenila povídky Václava Marka a Terezy Hebnarové. Na třetím místě se umístila Ema Ševčíková ze Zlína a druhou cenu si převzala Petra Macháčková za příběh *Do Modrého města*. Slavnostním odpolednem provázela moderátorka Monika Brindzáková a jeho součástí bylo také hudební vystoupení harfistky Kateřiny Štěpánkové a houslistky Anny Neugebauerové.

(ap)

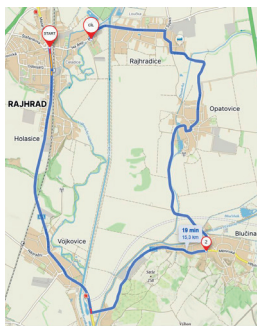
SBĚRATELSKÁ VÁŠEŇ

Na výstavě Poklady sběratelů exlibris, která potrvá v Památníku do konce září 2024, se mohou návštěvníci seznámit se sběratelskými kousky drobné grafiky sběratelů rozličných profesí a povolání. Svou sběratelskou vášeň v 1. polovině 20. století rozvinul kupříkladu lékárník Mojmír Helcelet, lékař a spisovatel Antonín Trýb, architekt Otto Eisler, etnograf Jan Rudolf Bečák, pedagog a knihovník Bedřich Beneš Buchlovan, publicista Karel Jaroslav Obrátil, knihovník Mirko Riedl, architekt Stanislav Švehla. Jejich výběr z kolekcí knižních značek můžete obdivovat a také se seznámit s několika radami o sběratelství archeologa, sběratele umění a pedagoga

Slavomila Vencla. Autor uvádí v knize *České exlibris* (2000): „I ve sběratelství musí každý hledat a nalézt svou cestu sám, většina rad, dokonce i těch dobře míněných, směřuje chtě nechtě do minulosti, neboť je odvozena ze zkušeností. Při tom hledání je užitečné a méně bolestivé učit se pokud možná z cizích chyb: čím širší rozhled získá začínající sběratel návštěvami výstav, soutěžních přehlídek a studiem odborné literatury, výstavních i aukčních katalogů, prohlídkou nabídky antikvariátů, tím lépe.“ Přejeme všem, ať naleznou tu pravou sběratelskou vášeň, ať už pro cokoliv... (mš)

DOPRAVNÍ KOMPLIKACE

Jak již bylo avizováno v úvodníku, Rajhrad postihne ve druhé polovině roku závažná dopravní komplikace související s opravou historického Pitrova mostu. Most bude pro automobilovou dopravu a také pro spoj MHD č. 514 zcela uzavřen po relativně dlouhé období – od 1. 7. do 20. 12. 2024. Dobrou zprávou pro pěší a cyklisty je, že kovová lávka vedoucí paralelně s mostem zůstane po celou dobu opravy zachována, nanejvýš bude o několik metrů posunuta. Pokud se k nám tedy vypravíte vlakem či autobusem a vystoupíte v Rajhradě, dojdete k Památníku písemnictví prakticky stejně jako nyní. Poněkud komplikovanější bude spojení pro auta či zájezdové autobusy: objížďka vede přes Holasice, Vojkovice, Blučinu, Opatovice a Rajhradice. Je obousměrná, avšak cesta ke klášteru se jejím prostřednictvím prodlouží o 14 km. Alternativou při cestě z Brna je využití sjezdu z rychlostní silnice R52 již v Modřicích a následně cesta přes Chrlice, Rebešovice a Rajhradice. Více informací naleznete na stránkách města www.rajhrad.cz, o aktualitách Vás budeme informovat na webu Muzea Brněnska, FB stránkách Památníku písemnictví, případně i v Literce. (jd)

OMLUVA

V minulém čísle Literky jsme publikovali verše Martina Švandy, které jsme přebírali z webu nedelnichvilkapoezie.cz. Stalo se však, že jsme báseň neotiskli celou – dvě dvojverší a tím i pointa básně nám unikly a ani opakovaná korektura chybu neodhalila. Autorovi se tímto velmi omlouváme, přetiskujeme báseň v plném znění a za pozorné čtení Literky děkujeme Martinu Stöhrovi, který si našeho nedopatření všiml. Mimochodem, Martinu Švandovi před několika týdny vyšla nová básnická sbírka nazvaná *Nevinnosti*, doporučujeme ji Vaší pozornosti!

pletený jelen opustil tvůj svetr
a sešel ze schodů do kuchyně

aby mi řekl, že už tady nejsi
a že v ložnici zbyl

jenom ten svetr
se zasněženým lesem na posteli

běžím po schodech nahoru
hledám tě v tom lese

a nacházím jen stopy
neznámých zvířat ve sněhu